

ارزیابی عملکرد شوراهای دانش آموزی مدارس راهنمایی در جذب دانش آموزان به کمیته‌های مشارکتی

نویسندگان: دکتر مهدی سبحانی نژاد^۱، رضا جعفری‌هرندی^۲ و حمید علیین^۳

۱. استادیار دانشگاه شاهد
۲. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه اصفهان
۳. کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

چکیده

در پژوهش حاضر، عملکرد شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان در جذب دانش‌آموزان به هشت دسته کمیته‌های مشارکتی آن شوراهای، مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. روش پژوهش توصیفی مشاهده‌ای و نمونه پژوهش نیز، شامل ۳۰ مدرسه راهنمایی شهر اصفهان بوده که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم و تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش چکلیست مشاهده عملکرد کمیته‌های شوراهای دانش‌آموزی مدارس بوده است. داده‌های حاصل به دو شیوه توصیفی و استنباطی تحلیل آماری شده‌اند. عمده‌ترین یافته‌های پژوهش نشان داد:

- ۱- میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی، در حد کم؛ کمیته‌های علمی و آموزشی؛ تعاون، امداد و بهداشت در حد متوسط و کمیته‌های فرهنگی و مذهبی؛ ورزشی؛ اداری و مالی و انضباطی در حد زیاد بوده است. به علاوه، میانگین میزان مشارکت دانش‌آموزان در کمیته تبلیغات و مراسم در حد خیلی زیاد بوده است.
- ۲- تحلیل‌های استنباطی، مبین میزان مشارکت مؤثر و معنادار دانش‌آموزان در کمیته‌های فرهنگی و مذهبی؛ ورزشی، تبلیغات و مراسم و انضباطی (بالتر از حد متوسط) و همچنین، عدم مشارکت مؤثر و معنادار آنان در کمیته‌های علمی و آموزشی؛ سیاسی و اجتماعی؛ اداری و مالی و تعاون امداد و بهداشت (کمتر از حد متوسط) بوده است.
- ۳- تحلیل‌های استنباطی دیگر، مبین برتری معنادار در میزان مشارکت دانش‌آموزان در کمیته تبلیغات و مراسم بر حسب متغیرهای: نوع مدرسه (دخترانه)، سابقه خدمت مدیر (بالتر از پنج سال)، جنسیت مدیر (زن)، جنسیت نماینده مدیر (زن) و نوع نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی (مربی پرورشی)، در کمیته تعاون، امداد و بهداشت بر حسب متغیر جنس نماینده مدیر در شورا (زن) و در کمیته انضباطی بر حسب متغیرهای سابقه خدمت مدیر (بالتر از پنج سال) و جنسیت مدیر (زن) بوده است.

واژه‌های کلیدی: شوراهای دانش‌آموزی، ارزیابی، عملکرد، مدارس راهنمایی، اصفهان

دوماهنامه علمی - پژوهشی
دانشگاه شاهد
سال چهاردهم - دوره جدید
شماره ۲۴
شهریور ۱۳۸۶

مقدمه

دانش‌آموزان هر مدرسه در سایه وجود سیاست‌گذاری مناسب می‌توانند به‌طور فعال در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی، پرورشی و انضباطی مدرسه مشارکت (participation) کنند. این امر از یک سو به انجام هر چه بهتر امور مدارس و از سوی دیگر به رشد و پرورش اجتماعی آنان کمک خواهد داد.

بنابر آیین‌نامه جدید اجرایی مدارس در ۱۳۷۸ [۱] و با تبدیل ارکان تصمیم‌گیری مدارس به مدیر، انجمن اولیاء و مربیان، شورای مدرسه، شورای معلمان و شورای دانش‌آموزی، از سال ۱۳۷۷ شوراهای دانش‌آموزی (student's councils) با هدف مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در امور مدارس تشکیل شده و سعی می‌کنند با تشکیل هشت کمیته؛ علمی و آموزشی؛ فرهنگی و مذهبی؛ سیاسی و اجتماعی؛ ورزشی؛ اداری و مالی؛ مراسم و تبلیغات؛ تعاون، امداد و بهداشت و انضباطی که در سه عرصه امور آموزشی، پرورشی و انضباطی مدارس طبقه‌بندی می‌شوند، زمینه مطلوبی را جهت مشارکت دانش‌آموزان در راستای شرح وظایف مشارکتی تعیین شده، برقرار سازند [۲].

حسن بگلو و نوید ادهم [۳] در پژوهشی دریافته‌اند که کلاس‌ها و انجمن‌ها موجب تقویت روحیه جمع‌گرایی، گرایش به فعالیت‌های گروهی، ایفای نقش سازنده، غنی‌سازی اوقات فراغت و رشد مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی در مدرسه شده‌اند. البته باید اذعان داشت، به رغم علاقه‌مندی عمومی دانش‌آموزان به مشارکت در فعالیت‌های مشارکتی مدرسه‌ای، برخی عوامل از جمله؛ عدم تشویق اطرافیان، عدم اعتماد به نفس، گوشه‌گیری، کمبود وقت و سنگینی دروس بر عدم مشارکت دانش‌آموزان در امور آموزشگاه تأثیر دارند.

کرکه‌آبادی [۴] نشان داده، متغیرهای «پنداشت فرد از خود»، «پنداشت فرد از اولیاء و معلمین مدرسه» و «پنداشت فرد از مدرسه خود» بر میزان مشارکت

دانش‌آموزان تأثیر داشته است. به علاوه، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه با سطح تحصیلات والدین و شغل مادر آنها نیز، در ارتباط بوده است.

همت [۵] عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی شوراهای دانش‌آموزی مدارس ایرانی را براساس نظرات معاونین پرورشی، مدیران و اعضای شوراهای دانش‌آموزی مدارس در زمینه؛ برگزاری اردوها، نماز جماعت، اداره تعاونی، اداره کتابخانه و امور انضباطی مدرسه ارزیابی کرده است.

آلدرسون (Alderson) [۶] با بررسی نظرات ۲۲۷۲ دانش‌آموز مدارس انگلیس و ایرلند شمالی دریافته که دانش‌آموزان به کارآمدی شوراهای دانش‌آموزی نظر مثبت داشته و علاقه‌مند به مشارکت در برنامه‌های شوراهای مذکور بوده‌اند. به علاوه آنان شوراهای دانش‌آموزی را موجب شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی مثبت در مدرسه تلقی کرده‌اند.

پتمور و مک‌ایتنایر (Patmor & McIntyre) [۷] طی پژوهش خود در مدارس کنتاکی نشان داده‌اند، به رغم این‌که دانش‌آموزان، حداقل مجوز مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مدرسه‌ای را کسب کرده بودند، با این وجود، ۷۷ درصد از آنان، خود را متمایل به مشارکت در امور مدارس نشان داده‌اند.

هیتی و پیل (Heaty & Phil) [۸] با عنایت به اظهارات مدیران مدارس ایالت داکوتای جنوبی، بیان داشته‌اند که شوراهای دانش‌آموزی برای دانش‌آموزان، مثبت بوده است. به اعتقاد آنان شوراهای دانش‌آموزی فرصتهایی را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند که در حل مسائل، اشتراک نظر، تبادل آراء و اداره پروژه‌ها، رهبری را آموخته و عملی سازند.

ورنبرگ (Vornberg) [۹] نشان داد، فعالیت‌های فوق برنامه دانش‌آموزی، نقش مهمی در برنامه‌های مدارس راهنمایی امریکا ایفاء می‌کنند. این مدارس هر ساله بین ۱۰ الی ۵۰ فعالیت فوق برنامه مدرسه‌ای را پیش‌بینی و ارائه می‌کنند که بر اساس وسعت مدارس، گستره فعالیت‌های مشارکتی مذکور متغیر است.

فعالیت‌های هشت کمیته مشارکتی شوراهای دانش‌آموزی مدارس چگونه بوده است؟

به عبارت دیگر، هدف کلی پژوهش، تعیین میزان و چگونگی مشارکت عملی دانش‌آموزان در انواع فعالیت‌های مشارکتی هشت کمیته شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان بوده است. در این ارتباط، فرضیه‌های پژوهشی به قرار ذیل، طرح و مورد بررسی واقع شده‌اند:

۱- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته علمی و آموزشی جذب کرده‌اند.

۲- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته فرهنگی و مذهبی جذب کرده‌اند.

۳- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی جذب کرده‌اند.

۴- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی جذب کرده‌اند.

۵- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته اداری و مالی جذب کرده‌اند.

۶- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته مراسم و تبلیغات جذب کرده‌اند.

۷- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در

مک نیل (Mc Neal) [۱۰]، ضمن بررسی الگوهای مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی و با استفاده از داده‌های حاصل، دریافته است که دانش‌آموزان با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر، توانایی و تمایل بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های فوق، از خود نشان داده‌اند.

گراندی (Grandy) [۱۱] طی پژوهش خود دریافت که دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در فعالیت‌های مشارکتی دینی، در مقایسه با آن‌هایی که در این فعالیت‌ها مشارکت نمی‌کردند از جهات مختلف تفاوت داشتند. خانواده‌های آن‌ها آموزش بیشتری دیده بودند و درآمد بالاتری داشتند. در عین حال، نمرات تحصیلی این دانش‌آموزان در ریاضی، علوم و انشاء بالاتر از گروه دیگر بود.

گارتون و پرات (Garton & Pratt) [۱۲]، فقیهی [۱۳] و رحیمی [۱۴]، دریافته‌اند، اکثر قابل توجه دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در فعالیت‌های مشارکتی دختران می‌باشند. در واقع، دانش‌آموزان دختر بیش از پسران به فعالیت‌های مشارکتی آموزشی علاقه دارند. به علاوه گارتون و پرات نشان داده‌اند که سن، محل دبیرستان، قومیت و پایگاه اقتصادی و اجتماعی در میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی ورزشی مؤثر بوده‌اند.

در مجموع باید اذعان داشت، عوامل متعددی در جذب دانش‌آموزان در این دسته از مشارکت‌ها نقش آفرین هستند. ارزیابی برنامه‌های مشارکتی مطرح و شناخت این عوامل به طراحان و برنامه‌ریزان فعالیت‌های مشارکتی مذکور کمک خواهد داد تا بتوانند، فعالیت‌هایی با مخاطبان هر چه بیش‌تر تدارک کنند. بنابراین با عنایت به اهمیت مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی مدرسه‌ای، مسأله اساسی مورد بررسی در پژوهش حاضر، این امر خواهد بود که عملکرد شوراهای دانش‌آموزی مدارس دوره راهنمایی شهر اصفهان در زمینه جذب دانش‌آموزان به

ابزار گردآوری داده‌ها: ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر، چک‌لیست مشاهده عملکرد کمیته‌های هشتگانه شورای دانش‌آموزی مدارس در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته‌های مذکور بوده که بر اساس نتایج حاصل از مطالعه آیین‌نامه‌ها و سوابق شوراهای دانش‌آموزی مدارس و در راستای بررسی عملکرد کمیته‌های هشتگانه تهیه شده است.

چک‌لیست مذکور دارای چهل سؤال بوده، بدین ترتیب که برای بررسی عملکرد هر یک از هشت کمیته مورد بررسی، سؤال‌هایی مخصوص آن کمیته طرح شده است. بر این اساس، به‌طور متوسط برای بررسی عملکرد هر کمیته با عنایت به شرح وظایف مصوب آن، پنج سؤال (زمینه عملکردی) مطرح شده است. طیف مورد استفاده برای گردآوری داده‌ها، چند گزینه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، تاحدودی، کم و خیلی کم) بوده است. البته به‌منظور تکمیل دقیق فرم، جدولی تکمیلی مبنی بر میزان فراوانی مشاهده شده متناسب برای انتخاب هر یک از گزینه‌های پنجگانه چک‌لیست تهیه و در اختیار مشاهده‌گران قرار داده شده بود تا بر اساس آن، گزینه مناسب را در ابزار انتخاب و آن را تکمیل کنند.

ابزار مذکور برای هر یک از مدارس توسط هشت مشاهده‌گر آموزش دیده و طی شش ماه تکمیل شده است. به این ترتیب که هر مشاهده‌گر، مسئول مشاهده عملکرد کمیته‌ای خاص از شورای دانش‌آموزی مدارس نمونه بوده و عملکرد آن کمیته را در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی بررسی کرده است. این بررسی طی حداقل چندین جلسه مشاهده بنابر نوع فعالیت‌ها و برنامه‌های کمیته‌های مشارکتی مدارس مختلف انجام شده است. از آن‌جا که بنا بر مفاد چک‌لیست مشاهده به‌طور متوسط برای هر کمیته پنج فعالیت مشارکتی منظور شده بود، مشاهدات مورد نیاز برای هر یک از کمیته‌های مدارس به‌طور متوسط تا پنج جلسه انجام شده است. مشاهده‌گران به‌طور همزمان به ۳۰ مدرسه نمونه مراجعه کرده‌اند. زمان‌بندی‌های

انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت جذب کرده‌اند.

۸- شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته انضباطی جذب کرده‌اند.

۹- در هر یک از موارد فوق بین نتایج فرم چک‌لیست مشاهده برحسب متغیرهایی چون؛ نوع مدرسه دخترانه یا پسرانه، ناحیه آموزشی، سابقه خدمت، سطح تحصیلات و جنسیت نماینده مدیر در شورا و تعداد دانش‌آموزان مدرسه، تفاوت معنادار وجود دارد.

روش

با توجه به موضوع پژوهش، ابزار چک‌لیست مشاهده و همچنین، تلاش پژوهشگر در بررسی و تحلیل میزان مشارکت محقق شده از سوی دانش‌آموزان در کمیته‌های هشتگانه شورای دانش‌آموزی مدارس دوره راهنمایی، روش انجام پژوهش، توصیفی مشاهده‌ای بوده است.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه

پژوهش حاضر شامل کلیه شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ (بالغ بر ۴۰۸ شورای دانش‌آموزی) بوده که پس از برآورد تعداد نمونه مورد نیاز با استفاده از فرمول سرایی [۱۵]:

(فرمول مورد استفاده در نمونه‌گیری از این قرار است:

$$n = \frac{Nt2s2}{Nd2+t2s2}$$

n = برآورد نمونه، N = تعداد جامعه آماری، t = سطح اطمینان ۹۵ درصد S₂، پیش برآورد واریانس، d = دقت احتمالی مطلوب)، تعداد ۳۰ شورای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم و تصادفی ساده به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده است.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت، نتایج تحلیل آماری فرضیه‌های پژوهش ارائه خواهد شد (البته برای اختصار، تنها نتایج تحلیل‌های معنادار آورده شده است).

بررسی فرضیه اول پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های اولین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته علمی و آموزشی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنا بر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته علمی و آموزشی مدارس، برابر با $2/85$ و در حد متوسط است.

عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی مورد توجه دانش‌آموزان در این کمیته شامل فعالیت‌هایی چون: کمک به طراحی و اجرای کلاس‌های فوق برنامه، تقویتی و جبرانی برای دانش‌آموزان نیازمند، برگزاری مسابقات علمی و آموزشی در زمینه‌های مختلف علمی و فنی و فعالیت در زمینه کمک به یادگیری دانش‌آموزانی که در برخی دروس ضعف دارند بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته علمی و آموزشی «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر نبوده، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور) تأیید شده است. در واقع، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کمیته مذکور پایین‌تر از سطح متوسط بوده است (جدول ۱).

مراجعه هشت مشاهده‌گر بررسی‌کننده عملکرد کمیته‌های مشارکتی به مدارس متفاوت و بر اساس هماهنگی‌های به عمل آمده قبلی آنان با مربی پرورشی مدارس مبنی بر اطلاع‌یابی از زمان برگزاری فعالیت‌های کمیته‌های مشارکتی بوده به‌طوری که مجموعه مشاهدات هشت مشاهده‌گر در طیف زمانی شش ماه و به تناسب نوع فعالیت‌های مشارکتی هشتگانه در مدارس نمونه انجام شده است.

برای تعیین اعتبار (Validity) محتوایی چک‌لیست، فرم ارزیابی تهیه و برای صاحب‌نظران ارسال شده است. میانگین ارزیابی متخصصان در خصوص اعتبار محتوایی پرسش‌نامه $4/64$ بوده که بیانگر اعتبار نسخه یاد شده در سطح بسیار زیاد است. همچنین، برای تعیین پایایی (Reliability) ابزار نیز، ضریب پایایی محاسبه شده با استفاده از فرمول آلفای کراباخ برابر، $0/89$ بوده است.

روش‌های تحلیل داده‌ها: تجزیه و تحلیل

داده‌های پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شده است. در تحلیل توصیفی از شاخص‌های آمار توصیفی چون؛ فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد به همراه جداول توصیفی و در تحلیل‌های استنباطی نیز پس از بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون «کالموگروف-اسمیرنف» و همچنین با عنایت به توزیع نرمال و همگنی واریانس داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک از جمله؛ آزمون «t تک متغیره» به‌منظور بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم مشارکت مؤثر دانش‌آموزان در کمیته‌های مذکور، آزمون «مقایسه میانگین دو گروه مستقل» و آزمون «تحلیل واریانس چند متغیری» استفاده شده است.

جدول ۱. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته علمی و آموزشی

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۲/۸۵	۲۹	۱/۷۷۱۷	۱/۱۰۳	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

جدول ۲. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته فرهنگی و مذهبی

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف معیار	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۳/۴۹	۲۹	۱/۵۵۶۴	۳/۵	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

بررسی فرضیه دوم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های دومین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیتهای مشارکتی کمیته فرهنگی و مذهبی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنا بر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته فرهنگی و مذهبی، برابر با ۳/۴۹ و در حد زیاد است.

عمده‌ترین فعالیتهای مشارکتی مورد توجه دانش‌آموزان در این کمیته شامل فعالیتهایی چون: فعالیت در زمینه امور مختلف مرتبط با برگزاری نماز جماعت در مدرسه، فعالیت در گروه‌های فرهنگی و مذهبی مدرسه (گروه تئاتر، سرود، روزنامه دیواری، نقاشی، پوستر و زیباسازی مدرسه)، فعالیت در گروه‌های دینی و مذهبی مدرسه (گروه تبلیغات و مراسم، سرودهای مذهبی، قرائت قرآن و همچنین، برگزاری مسابقات فرهنگی و مذهبی) بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته فرهنگی - مذهبی (t) محاسبه شده در سطح $p \leq 0.01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از حد متوسط دانش‌آموزان در

فعالیتهای مشارکتی کمیته مذکور) رد شده و مشارکت در حد زیاد دانش‌آموزان به لحاظ آماری معنادار بوده است (جدول ۲).

بررسی فرضیه سوم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های دومین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیتهای مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنا بر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی، برابر با ۱/۶۷ و در حد کم است.

عمده‌ترین فعالیتهای مشارکتی مورد توجه دانش‌آموزان در این کمیته شامل فعالیتهایی چون: فعالیت در گروه‌های مرتبط با بسیج دانش‌آموزی مدرسه و فعالیت در گروه‌های مرتبط با هلال‌احمر بوده است. بنابراین و در حد یک تحلیل توصیفی، عملکرد کمیته سیاسی و اجتماعی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی شورای دانش‌آموزی مدارس در حد کم بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب

دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی شورای دانش‌آموزی «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور) رد شده و مشاهدات انجام شده در خصوص میزان مشارکت دانش‌آموزان به لحاظ آماری معنادار بوده است (جدول ۴).

بررسی فرضیه پنجم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های پنجمین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته اداری و مالی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنابر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته اداری و مالی، برابر با $3/03$ و در حد نسبتاً زیاد است.

عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی مورد توجه دانش‌آموزان در این کمیته شامل فعالیت‌هایی چون: فعالیت در زمینه اداره امور کتابخانه و گردآوری و انعکاس انتقادات و پیشنهادات دانش‌آموزان به مدیریت مدرسه خود بوده است.

دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر نبوده، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور) تأیید شده است. در واقع، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کمیته مذکور پایین‌تر از سطح متوسط بوده است (جدول ۳).

بررسی فرضیه چهارم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های چهارمین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنابر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی، برابر با $3/73$ و در حد زیاد است. بنابر این در حد یک تحلیل توصیفی، عملکرد شوراهای دانش‌آموزی مدارس در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی شورای دانش‌آموزی در زمینه برگزاری مسابقات ورزشی و تفریحی در مدرسه (انواع مسابقات ورزشی و سرگرمی) در حد زیاد بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب

جدول ۳. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته سیاسی و اجتماعی

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف استاندارد	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0/01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۱/۶۷	۲۹	۱/۳۵۱۴	-۳/۲۷۶	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

جدول ۴. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته ورزشی

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف استاندارد	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0/01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۳/۷	۲۹	۱/۵۵۶۴	۳/۸	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

جدول ۵. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته اداری و مالی

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف استاندارد	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۳/۰۳	۲۹	۱/۵۶۷۷	۱/۹۰۲	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

جدول ۶. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته مراسم و تبلیغات

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف استاندارد	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۴/۰۸	۲۹	۰/۷۸۰۹	۱۱/۱۶۴	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

در گروه‌های مرتبط با طراحی و اجرای مراسم صبحگاهی و برگزاری مراسم به مناسبت‌های مختلف دینی، ملی و بین‌المللی بوده است. بنابر این و در حد یک تحلیل توصیفی، عملکرد شوراهای دانش‌آموزی مدارس در تدارک زمینه مشارکت دانش‌آموزان در امور کمیته مراسم و تبلیغات مدارس در حد خیلی زیاد بوده است و به عبارت دیگر دانش‌آموزان نیز در حد خیلی زیاد در امور مذکور در مدارس خود جذب داشته‌اند.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته تبلیغات و مراسم شورای دانش‌آموزی (t) محاسبه شده در سطح $p \leq 0.01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته مذکور) رد شده و مشاهدات انجام شده در خصوص میزان مشارکت دانش‌آموزان به لحاظ آماری معنادار بوده است (جدول ۶).

بررسی فرضیه هفتم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های هفتمین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیتهای مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به‌دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته کمیته اداری و مالی (t) محاسبه شده در سطح $p \leq 0.01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر نبوده، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته مذکور) تأیید شده است. در واقع، میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیتهای کمیته مذکور پایین‌تر از سطح متوسط بوده است (جدول ۵).

بررسی فرضیه هشتم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های هشتمین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش‌آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیتهای مشارکتی کمیته مراسم و تبلیغات جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنابر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش‌آموزی در جذب دانش‌آموزان به فعالیتهای مشارکتی کمیته مراسم و تبلیغات، برابر با ۴/۰۸ و در حد خیلی زیاد است.

عمده‌ترین فعالیتهای مشارکتی مورد توجه دانش‌آموزان در این کمیته شامل فعالیتهایی چون: مشارکت در گروه‌های مرتبط با برگزاری مراسم به مناسبت‌های خاص، چون اعیاد، سوگواری‌ها، فعالیت

دانش آموزان به فعالیت‌های مشارکتی، برابر ۳/۲ و در حد زیاد است.

عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی مورد توجه دانش آموزان در این کمیته شامل فعالیت‌هایی چون: برقراری نظم در خلال برنامه صبحگاهی مدرسه و برنامه‌هایی با مناسبت‌های خاص، برقراری نظم و انضباط به هنگام اجرای اردوها و بازدیدها و همچنین، نظارت در زمینه جلوگیری از ورود انواع وسایل و مواد غیرمجاز به مدرسه و انعکاس و پیگیری آن به مدیریت مدارس، ارائه طرح‌های جدید در زمینه امور انضباطی مدرسه و نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات انضباطی در مدرسه بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش آموزی در جذب دانش آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته انضباطی (t) محاسبه شده در سطح $p \leq 0.01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور) رد شده و مشاهدات انجام شده در خصوص میزان مشارکت دانش آموزان به لحاظ آماری معنادار بوده است (جدول ۸).

بررسی فرضیه نهم پژوهش

نهمین فرضیه پژوهش عبارت بود از این که: «آیا در هر یک از موارد فوق بین نتایج فرم چک‌لیست مشاهده بر حسب متغیرهایی چون: نوع مدرسه دخترانه یا پسرانه، ناحیه آموزشی، سابقه خدمت، سطح تحصیلات و جنسیت نماینده مدیر در شورا و تعداد دانش آموزان مدرسه، تفاوت معنادار وجود دارد؟».

جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنابر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش آموزی در جذب دانش آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت، برابر با ۲/۷۹ و در حد متوسط است.

عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی مورد توجه دانش آموزان در این کمیته شامل فعالیت‌هایی چون: حفظ و نگهداری محیط زیست مدرسه، محل، منطقه و شهر، گردآوری و ارسال کمک برای نیازمندان، فقرا، مصیبت‌زدگان و بی‌خانمان‌ها و شناسایی مشکلات خانوادگی و تحصیلی دانش آموزان و انعکاس آن‌ها به مسئولین و مدیریت مدرسه بوده است.

۲) در تحلیل استنباطی میانگین به دست آمده در خصوص عملکرد شوراهای دانش آموزی در جذب دانش آموزان به فعالیت‌های مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت (t) محاسبه شده در سطح $p \leq 0.01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر نبوده، بنابراین فرضیه صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور) تأیید شده است. در واقع، میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیت‌های کمیته مذکور پایین‌تر از سطح متوسط بوده است (جدول ۷).

بررسی فرضیه هشتم پژوهش

۱) تحلیل یافته‌های هشتمین فرضیه پژوهش (شوراهای دانش آموزی مدارس راهنمایی شهر اصفهان دانش آموزان را در سطح بالاتر از متوسط در انواع فعالیت‌های مشارکتی کمیته انضباطی جذب کرده‌اند) بیانگر آن است که بنابر اظهارات مشاهده‌گران، میانگین کل عملکرد شوراهای دانش آموزی در جذب

جدول ۷. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت

ابزار	تعداد	میانگین	درجه آزادی	انحراف استاندارد	t	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
چک‌لیست مشاهده	۳۰	۲/۷۹	۲۹	۱/۲۹۷۶	۱/۲۳۹	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

جدول ۸. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته انضباطی

مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0/01$	t	انحراف استاندارد	درجه آزادی	میانگین	تعداد	ابزار
۲/۴۵	۲/۵۰۷	۱/۵۶۰۳	۲۹	۳/۲	۳۰	چک‌لیست مشاهده

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

بزرگ‌تر بوده، به عبارت دیگر، از دید مشاهده‌گران به‌طور معناداری میزان جذب دانش‌آموزان آن دسته از مدارس که جنس مدیر و نماینده وی در شورای دانش‌آموزی آن مونث بوده، از مدارس دیگر بالاتر بوده است (جدول ۹). در مشاهدات انجام شده براساس متغیر، نوع نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی نیز، «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است. در واقع، از دید مشاهده‌گران، میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های کمیته مراسم و تبلیغات شورای دانش‌آموزی مدارس که نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی آن، مربی پرورشی بوده، از مدارس دیگر بالاتر بوده است (جدول ۹).

۳) تحلیل‌های استنباطی درخصوص بررسی وجود تفاوت‌های معنادار در داده‌های حاصل از فرضیه هشتم پژوهش (کمیته تعاون، امداد و بهداشت)، مبین وجود تفاوت معنادار برحسب متغیر جنسیت نماینده مدیر بوده است. در واقع، «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است. بنابراین، مشاهده‌گران به‌طور معناداری میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت آن دسته از مدارس که جنس نماینده مدیر در آن مونث بوده است را، بیش از مدارس دیگر ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱۰).

۴) تحلیل‌های استنباطی درخصوص بررسی وجود تفاوت‌های معنادار در داده‌های حاصل از فرضیه هشتم پژوهش (کمیته انضباطی شورای دانش‌آموزی)، مبین وجود تفاوت معنادار برحسب متغیرهای؛ سابقه خدمت مدیر و جنسیت بوده است. در واقع، «t» محاسبه شده در متغیر سابقه مدیر در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده، بنابراین، از دید مشاهده‌گران

۱- تحلیل‌های استنباطی درخصوص بررسی وجود تفاوت‌های معنادار در داده‌های حاصل از فرضیه‌های اول تا پنجم پژوهش، مبین عدم وجود تفاوت معنادار برحسب متغیرهای تعدیل‌کننده؛ نوع مدرسه دخترانه یا پسرانه، ناحیه آموزشی، سابقه خدمت، سطح تحصیلات، جنسیت نماینده مدیر در شورا و تعداد دانش‌آموزان مدرسه در نتایج حاصل از ابزار پژوهش بوده است.

۲) تحلیل‌های استنباطی درخصوص بررسی وجود تفاوت‌های معنادار در داده‌های حاصل از فرضیه ششم پژوهش (کمیته مراسم و تبلیغات شورای دانش‌آموزی)، مبین وجود تفاوت معنادار برحسب متغیرهای نوع مدرسه، سابقه خدمت مدیر، جنسیت مدیر، جنسیت نماینده مدیر و نوع نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی بوده است.

به عبارت دیگر، «t» محاسبه شده در متغیر نوع مدرسه در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده، بنابراین، مشاهده‌گران به‌طور معناداری میزان جذب دانش‌آموزان دختر را در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مذکور بیش از پسران ارزیابی کرده‌اند (جدول ۹). از سوی دیگر، برحسب متغیر سابقه مدیر نیز، «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده، بنابراین، مشاهده‌گران به‌طور معناداری، میزان جذب دانش‌آموزان آن دسته از مدارس را که سابقه مدیر آن‌ها بالاتر از پنج سال بوده در فعالیت‌های مشارکتی کمیته مراسم و تبلیغات شورای دانش‌آموزی بیش از سایر مدارس ارزیابی کرده‌اند (جدول ۹). برحسب جنسیت مدیر و همچنین، جنسیت نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی مدرسه نیز، «t» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول

جدول ۹. نتایج مربوط به میزان جذب دانش‌آموزان مدارس در فعالیتهای مشارکتی کمیته تبلیغات و مراسم شوراهای دانش‌آموزی مدارس بر حسب متغیرهای؛ جنس دانش‌آموزان، سابقه مدیر مدرسه، جنس مدیر مدرسه، جنس نماینده مدیر در شورا و نوع نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی

خطای استاندارد	معناداری	درجه آزادی	ارزش t	آزمون همسانی واریانس‌ها		میانگین	تعداد	عامل
				احتمال	F			
۰/۴۴۳۶	۰/۰۰۳	۲۸	۳/۲۱۵	۰/۱۲۵	۲/۴۹۶	۴/۵۱۷۹	۱۴	دختر
۰/۸۳۱۰	۰/۰۰۳	۲۳/۴۸۶	۳/۳۴۱			۳/۷۱۸۸	۱۶	پسر
۱/۱۲۶۰	۰/۰۴۶	۲۸	۲/۰۸۴	۰/۰۱۹	۶/۲۳۵	۳/۶۲۵۰	۸	تا پنج سال
۰/۵۵۳۵	۰/۱۶۳	۸/۲۸۳	۱/۵۳۳			۴/۲۶۱۴	۲۲	پنج سال و بالاتر
۰/۴۸۴۹	۰/۰۰۵	۲۸	۳/۰۸۲	۰/۱۵۳	۲/۱۵۹	۴/۴۵۳۱	۱۴	زن
۰/۸۶۲۸	۰/۰۰۸	۱۹/۸۶۴	۲/۹۷۳			۳/۶۷۸۶	۱۶	مرد
۰/۴۲۷۵	۰/۰۰۲	۲۸	۳/۵۱۷	۰/۱۰۷	۲/۷۸۱	۴/۵۱۶۷	۱۴	زن
۰/۸۳۲۷	۰/۰۰۲	۲/۸۹۹	۳/۵۱۷			۴/۶۶۶۷	۱۶	مرد
۰/۹۰۸۶	۰/۰۴۲	۲۸	۲/۱۲۶	۰/۲۳۰	۱/۵۰۶	۳/۷۸۵۷	۱۴	معاون مدرسه
۰/۵۴۷۵	۰/۰۵۲	۲۰/۷۵۷	۲/۰۵۸			۴/۳۵۹۴	۱۶	مربی پرورشی

جدول ۱۰. نتایج مربوط به میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته تعاون، امداد و بهداشت شوراهای دانش‌آموزی مدارس بر حسب نوع نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی

خطای استاندارد	معناداری	درجه آزادی	ارزش t	آزمون همسانی واریانس‌ها		میانگین	تعداد	عامل
				احتمال	F			
۱/۲۰۱۶	۰/۰۳۴	۲۸	۲/۱۱۶	۰/۳۶۴	۰/۸۵۳	۳/۲۶۶۷	۱۴	زن
۱/۲۴۸۵	۰/۰۴۳	۲۷/۹۵۹	۲/۱۱۶			۲/۳۲	۱۶	مرد

جدول ۱۱. نتایج مربوط به میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیتهای مشارکتی کمیته انضباطی شوراهای دانش‌آموزی مدارس بر حسب متغیرهای سابقه و جنس مدیر مدرسه

خطای استاندارد	معناداری	درجه آزادی	ارزش t	آزمون همسانی واریانس‌ها		میانگین	تعداد	عامل
				احتمال	F			
۱/۵۱۸۳	۰/۰۲۸	۲۸	۲/۳۱۰	۰/۰۶۸	۳/۵۹۵	۲/۱۹۶۴	۸	تا پنج سال
۱/۵۹۲۴	۰/۰۷۱	۱۰/۰۴۱	۲/۰۱۸			۳/۵۸۴۴	۲۲	پنج سال و بالاتر
۱/۱۸۸۶	۰/۰۴۶	۲۸	۲/۰۸۸	۰/۰۲۲	۵/۸۹۸	۳/۷۴۱۱	۱۴	زن
۱/۷۵۱۸	۰/۰۵۴	۲۲/۴۲۹	۲/۰۳۶			۲/۶۱۲۲	۱۶	مرد

به‌طور معناداری میزان جذب دانش‌آموزان در آن دسته از مدارس که جنس مدیر آن مؤنث بوده، از سایر مدارس بالاتر بوده است (جدول ۱۱).

بحث و نتیجه‌گیری

(۱) نتایج تحلیل توصیفی فرضیه‌های اول تا هشتم پژوهش، بیانگر آن است که هشت کمیته شوراهای

به‌طور معناداری میزان جذب دانش‌آموزان در کمیته انضباطی شورای دانش‌آموزی آن دسته از مدارس که سابقه مدیر آن بالاتر از پنج سال بوده، از میزان جذب دانش‌آموزان در کمیته انضباطی سایر مدارس بیش‌تر بوده است (جدول ۱۱). برحسب جنسیت مدیر نیز، «ت» محاسبه شده در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده، به عبارت دیگر، از دید مشاهده‌گران

مناسبت‌های خاص، برقراری نظم و انضباط به هنگام اجرای اردوها و بازدیدها و همچنین، نظارت در زمینه جلوگیری از ورود انواع وسایل و مواد غیرمجاز به مدرسه و انعکاس و پیگیری آن به مدیریت مدارس، ارائه طرح‌های جدید در زمینه امور انضباطی مدرسه و نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات انضباطی در مدرسه (در کمیته انضباطی) اشاره کرد.

میانگین به دست آمده در خصوص میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته‌های مذکور نشان می‌دهد، میزان این جذب در کمیته سیاسی و اجتماعی، در حد کم (۱/۶۷)؛ کمیته علمی و آموزشی و تعاون، امداد و بهداشت، در حد متوسط (به ترتیب ۲/۸۵ و ۲/۷۹) و همچنین، کمیته‌های فرهنگی و مذهبی، ورزشی، اداری و مالی و انضباطی، در حد زیاد (به ترتیب ۳/۴۹، ۳/۰۳، ۳/۳ و ۳/۲) بوده است. در عین حال میانگین، میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته تبلیغات و مراسم در حد خیلی زیاد (۴/۰۸) بوده است. میانگین کل حاصله نیز، برابر با ۳/۱ بوده که به لحاظ توصیفی در حد زیاد است.

یافته‌های فوق مؤید یافته‌های آلدerson [۶]، حسن بگلو و نوید ادهم [۳] و همت [۵] بوده است. در واقع آنان نیز به جذب دانش‌آموزان و علاقه‌مندی مثبت آنان به این دسته از فعالیت‌های مشارکتی مدرسه‌ای اشاره کرده بودند.

۲) در تحلیل استنباطی، میانگین‌های به دست آمده (در خصوص میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته‌های شورای دانش‌آموزی) «ت» محاسبه شده در خصوص میزان جذب دانش‌آموزان در کمیته‌های علمی و آموزشی، سیاسی و اجتماعی، اداری و مالی و تعاون امداد و بهداشت در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر نبوده، بنابراین فرضیه‌های صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی شوراهای مذکور) تأیید شده است. بدین ترتیب، میزان جذب دانش‌آموزان در

دانش‌آموزی مدارس راهنمایی با فراهم کردن فعالیت‌های مشارکتی مختلف، زمینه جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی آموزشی را فراهم کرده‌اند. از جمله این فعالیت‌های مشارکتی می‌توان به؛ کمک به طراحی و اجرای کلاس‌های فوق‌برنامه، تقویتی و جبرانی برای دانش‌آموزان نیازمند، برگزاری مسابقات علمی و آموزشی در زمینه‌های مختلف علمی و فنی، فعالیت در زمینه کمک به یادگیری دانش‌آموزانی که در برخی دروس ضعف دارند، شناسایی مشکلات یادگیری و تحصیلی سایر دانش‌آموزان و انعکاس آن به معلمان و مدیریت مدارس به منظور رفع آن و مشارکت در فعالیت‌هایی به منظور کمک به معلمان در جنبه‌های مختلف امور آموزشی کلاس (در کمیته علمی و آموزشی)؛ فعالیت در زمینه امور مختلف مرتبط با برگزاری نماز جماعت در مدرسه، فعالیت در گروه‌های فرهنگی و هنری مدرسه، فعالیت در گروه‌های دینی و مذهبی مدرسه (در کمیته فرهنگی و مذهبی)؛ فعالیت در گروه‌های مرتبط با بسیج دانش‌آموزی مدرسه و همچنین، گروه‌های مرتبط با هلال احمر (در کمیته سیاسی و اجتماعی)؛ برگزاری انواع مسابقات ورزشی و تفریحی در مدرسه (در کمیته ورزشی)؛ فعالیت در زمینه اداره امور کتابخانه و گردآوری و انعکاس انتقادات و پیشنهادات دانش‌آموزان به مدیریت مدرسه خود (در کمیته اداری و مالی)؛ مشارکت در گروه‌های مرتبط با برگزاری مراسم به مناسبت‌های خاص، چون اعیاد، سوگواری‌ها، فعالیت در گروه‌های مرتبط با طراحی و اجرای مراسم صبحگاهی و برگزاری مراسم به مناسبت‌های مختلف دینی، ملی و بین‌المللی (در کمیته مراسم و تبلیغات)؛ حفظ و نگهداری محیط زیست مدرسه، محل، منطقه و شهر، گردآوری و ارسال کمک برای نیازمندان، فقرا، مصیبت‌زدگان و بی‌خانمان‌ها و شناسایی مشکلات خانوادگی و تحصیلی دانش‌آموزان و انعکاس آن‌ها به مسئولین و مدیریت مدرسه (در کمیته تعاون، امداد و بهداشت) و برقراری نظم در خلال برنامه صبحگاهی مدرسه و برنامه‌هایی با

دانش‌آموزان به لحاظ آماری معنادار بوده است (جدول ۱۳).

یافته‌های مذکور با گرانندی [۱۱] که دریافته بود دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در فعالیت‌های مشارکتی دینی در سایر فعالیت‌ها به ویژه فعالیت‌های انسانی، اجتماعی، بهداشتی و آموزشی نیز، شرکت بیش‌تری می‌جستند، همخوانی دارد. در این‌جا نیز، یکی از عمده‌ترین زمینه‌های مورد توجه، جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی دینی به واسطه خصایص ویژه این دسته از دانش‌آموزان است که معمولاً متمایل به مشارکت، خدمت و توجه به سایرین می‌باشند.

از سوی دیگر، یافته‌های مذکور به خصوص با نتایج پژوهش همت [۵] که طی آن عمده‌ترین فعالیت‌های مشارکتی شوراهای دانش‌آموزی مدارس ایرانی را براساس نظرات معاونین پرورشی، مدیران و اعضای شوراهای دانش‌آموزی مدارس در زمینه؛ برگزاری اردوها، نماز جماعت و امور انضباطی مدارس ارزیابی کرده بود، همخوان است (جدول ۱۳).

یافته‌های فوق با جوردن (Jourdan) در ۲۰۰۱ [۱۶] نیز که اظهار داشته، مشارکت ورزشی، باعث ارتقاء سطح مشارکت دانش‌آموزان و رشد اعتماد به نفس دانش‌آموزان می‌شود، همخوان است. در واقع در پژوهش حاضر نیز، یکی از زمینه‌های اساسی مورد استقبال کمیته ورزشی بوده که طبعاً دانش‌آموزان ورزشکاری که در سایه فعالیت‌های ورزشی پیشین، روحیه جمعی در آنان تقویت شده در این کمیته فعالیت

فعالیت‌های چهار کمیته مذکور، پایین‌تر از سطح متوسط بوده است (جدول ۱۲).

یافته‌های مذکور با نتایج گارتون و پرات [۱۲] که نشان داده‌اند سن دانش‌آموز از مقوله‌های مؤثر در جذب آنان به فعالیت‌های مشارکتی است، مرتبط است. مصداق این موضوع جذب کم‌تر از حد متوسط دانش‌آموزان به خصوص در کمیته‌های سیاسی و اجتماعی و اداری و مالی است. براین اساس، شاید لازم باشد، دست‌اندرکاران در خصوص اختصاص کمیته‌هایی خاص برای هر دوره تحصیلی مطالعه دقیق‌تری داشته باشند.

از سوی دیگر، یافته‌های مذکور با نتایج پژوهش همت [۵] در بخش کمیته‌های اداری و مالی و تعاون امداد و بهداشت همخوان نیست، در واقع به رغم استقبال ذکر شده توسط همت [۵]، دانش‌آموزان در پژوهش حاضر بنابر مشاهدات انجام شده، به فعالیت‌های این دو کمیته، کم‌تر از کمیته‌هایی چون؛ فرهنگی و مذهبی، ورزشی، تبلیغات و مراسم و انضباطی توجه کرده‌اند (جدول ۱۲).

آزمون «t» محاسبه شده در خصوص میزان جذب دانش‌آموزان در چهار کمیته فرهنگی و مذهبی، ورزشی، تبلیغات و مراسم و انضباطی در سطح $p \leq 0/01$ از مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده است، بنابراین فرضیه‌های صفر (جذب پایین‌تر از متوسط دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته‌های مذکور) رد شده و مشاهدات انجام شده در خصوص میزان جذب

جدول ۱۲. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های کمیته علمی و آموزشی، سیاسی و اجتماعی، اداری و مالی و تعاون، امداد و بهداشت شوراهای دانش‌آموزی مدارس

ابزار	تعداد	میانگین‌های حاصل	درجه آزادی	انحراف معیار	t مشاهده شده	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0/01$
کمیته علمی و ...	۳۰	۲/۸۵	۲۹	۱/۷۷۱۷	۱/۱۰۳	۲/۴۵
کمیته سیاسی	۳۰	۱/۶۷	۲۹	۱/۳۵۱۴	-۳/۲۷۶	۲/۴۵
کمیته اداری و مالی	۳۰	۳/۰۳	۲۹	۱/۵۶۷۷	۱/۹۰۲	۲/۴۵
کمیته امداد و بهداشت	۳۰	۲/۷۹	۲۹	۱/۲۹۷۶	۱/۲۳۹	۲/۴۵

$$H_1 : m > 3 \quad H_0 : m \leq 3$$

جدول ۱۳. بررسی فرضیه صفر در خصوص عدم جذب مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی کمیته فرهنگی و مذهبی، ورزشی، تبلیغات و مراسم و انضباطی شوراهای دانش‌آموزی مدارس

ابزار	تعداد	میانگین‌های حاصل	درجه آزادی	انحراف معیار	t مشاهده شده	مقدار بحرانی در سطح $p \leq 0.01$
کمیته فرهنگی	۳۰	۳/۴۹	۲۹	۱/۵۵۶۴	۳/۵	۲/۴۵
کمیته ورزشی	۳۰	۳/۷	۲۹	۱/۵۵۶۴	۳/۸	۲/۴۵
کمیته تبلیغات و...	۳۰	۴/۰۸	۲۹	۰/۷۸۰۹	۱۱/۱۶۴	۲/۴۵
کمیته انضباطی	۳۰	۳/۲	۲۹	۱/۵۶۰۳	۲/۵۰۷	۲/۴۵

$$H_1: m > 3 \quad H_0: m \leq 3$$

یافته‌های مذکور به نوعی مؤید، کرکه‌آبادی [۴] است که اظهار داشته، متغیرهای «پنداشت فرد از خود، اولیاء و معلمین مدرسه» بر میزان مشارکت دانش‌آموزان تأثیر داشته است. به عبارت دیگر، میزان جذب دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی مدرسه‌ای به خصوص به خصایص مدیران، مربیان و دست‌اندر کاران مدارس که با منش، تلاش و خصایص خود، بر «پنداشت دانش‌آموز از خود»، «پنداشت دانش‌آموز از اولیاء و معلمین مدرسه» و «پنداشت دانش‌آموز از مدرسه خود» مؤثر می‌باشند، در ارتباط است.

پیشنهاد‌های عملی

۱- لازم است، نماینده مدیر در شورای دانش‌آموزی مدرسه (معاون و یا مربی پرورشی) را در نهایت دقت انتخاب کرده و با استفاده از شیوه‌های مناسب و از جمله روش مکاتبه‌ای آنان را به توانایی‌ها و صلاحیت‌های لازم جهت انجام هر چه مطلوب‌تر و وظیفه خفیه خویش، توانا تر سازند.

۲- لازم است، نمایندگان مدیر در شوراهای دانش‌آموزی مدارس از خصایص شخصیتی و روانی دانش‌آموزان و همچنین، علاقمندی‌های آنان در خصوص انواع فعالیت‌های مشارکتی آگاه باشند تا براساس زمینه‌های مذکور، بهترین بسترهای لازم را برای جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی شورای دانش‌آموزی مدارس فراهم کنند.

مناسبی داشته‌اند. به علاوه نتیجه مذکور به نوعی مؤید دوبوز و بتی (Dobosz & Beaty) در ۲۰۰۲ [۱۷] بوده زیرا، هر شکل جمعی نیازمند روحیه رهبری است که طبعاً در اعضای این کمیته به واسطه تلاش‌های ورزشی پیشین این روحیه و توانایی بیش‌تر شکل گرفته است.

۳) بنا بر مشاهدات انجام شده (داده‌های چک‌لیست مشاهده) بین داده‌های سه کمیته تبلیغات و مراسم؛ تعاون، امداد و بهداشت و کمیته انضباطی بر حسب متغیرهای تعدیل‌کننده تفاوت معنادار وجود داشته است. تحلیل‌های استنباطی دیگر، مبین برتری معنادار در میزان جذب دانش‌آموزان در کمیته تبلیغات و مراسم بر حسب متغیرهای؛ نوع مدرسه دخترانه بوده است. نتیجه حاصل با یافته‌های گارتون و پرات [۱۲]، فقیهی [۱۳] و رحیمی [۱۴] همخوان است.

همچنین، تحلیل‌های دیگر، در نتایج کمیته تبلیغات و مراسم مبین برتری معنادار در جذب دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشارکتی بر حسب متغیر سابقه خدمت مدیر (بالتر از پنج سال)، جنسیت مدیر (زن)، جنسیت نماینده مدیر (زن) و نوع نماینده مدیر (مربی پرورشی) در کمیته مذکور بوده است. به علاوه، تحلیل‌های استنباطی دیگر، مبین برتری معنادار در میزان جذب دانش‌آموزان در کمیته تعاون، امداد و بهداشت بر حسب متغیر جنس نماینده مدیر در شورا (زن) و در کمیته انضباطی بر حسب متغیرهای سابقه خدمت مدیر (بالتر از پنج سال) و جنسیت مدیر (زن) بوده است.

منابع

۱. دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۷۸) آیین‌نامه اجرایی مدارس، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
۲. معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۸) دستورالعمل تشکیل شورای دانش‌آموزی، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
۳. حسن بگلو، محسن. نوید ادهم، مهری (۱۳۷۰) بررسی میزان استقبال و دستیابی به اهداف انجمن‌ها و کلوپ‌های فرهنگی و هنری آموزشگاه‌های راهنمایی کشور، وزارت آموزش و پرورش، معاونت پرورشی.
۴. کرکه‌آبادی، حبیبه (۱۳۷۴) بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدارس راهنمایی شهر تهران، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
۵. همت، محمدرضا (۱۳۸۰) «بررسی و ارزیابی نقش شوراهای دانش‌آموزی در مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس راهنمایی شهرضا»، شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان.
6. Alderson, P. (2002) " School Students Views on School Councils and Daily Life at School". *children & Society*, V 14, n2, p121-34.
7. Patmor, G, L. & Mc Intyre, D,J. (2002) "Involving Students in School Decision Making ". *NASSP Bulletin*, V83, n607, P74 – 78.
8. Heaty, J.A & Vik, Phil. (1994) "Elementary School Student Councils: A State wide Study". *Journal of Principal*, V74, n1, pp.31-32, 34.
9. Vornberg, J,A. (1990) "Student Activities program: their Status and the Impact of the Reform Movement ." *Evaluate Report*. Ministry of Education USA.
10. Mc Neal, R, B. (1998) "High School Extracurricular Activities :Closed Structures and Stratifying patterns of participation". *Journal of Educational Research*, V.91, No.3, pp.183 - 91.
11. Grandy, J. (1993) "Participation in Religious Activities by College – Bound High School Seniors". *Evaluative Report*. Ministry of Education. USA.
12. Garton, A, F & Pratt, C. (1991) "Leisure Activities of Adolescent School Students: Predictors of Participation and Interest". *Journal of Adolescence*, V14, No.3, pp.305-21.
۱۳. فقیهی، علیرضا (۱۳۷۷) بررسی نگرش دانش‌آموزان نسبت به انواع تشکلهای موجود در مدارس راهنمایی استان مرکزی، شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان مرکزی.
- ۳- مدیریت مدرسه لازم است، اختیارات کافی برای انجام فعالیت‌های مشارکتی را به دانش‌آموزان عضو شوراهای دانش‌آموزی مدارس و اعضای آن تفویض کنند.
- ۴- امروزه، فعالیت‌های مشارکتی کمیته‌های فرهنگی و مذهبی، ورزشی، تبلیغات و مراسم و انضباطی، مجموعه فعالیت‌های مشارکتی مدارس را تحت‌الشعاع خود قرار داده است. به طوری که به کمیته‌های دیگر توجه شایسته‌ای مبذول نمی‌گردد. لذا شایسته است، در طراحی و برنامه‌ریزی فعالیت‌های مشارکتی به گونه‌ای عمل شود که زمینه جذب دانش‌آموزان به انواع فعالیت‌های مشارکتی در مدارس فراهم شود.
- ۵- در مدارس که دانش‌آموزان فعالیت‌های مشارکتی مطلوبی داشته و شوراهای دانش‌آموزی نیز، به نحو مطلوبی فعال بوده‌اند از دانش‌آموزان فعال در کمیته‌های مختلف شورای دانش‌آموزی و همچنین، اعضای شوراهای دانش‌آموزی مدارس، تقدیر و قدردانی به عمل آید.
- ۶- در مجموع این‌که، شوراهای دانش‌آموزی به لحاظ کمی در حد قابل توجهی در مدارس شکل گرفته‌اند، به علاوه در حد قابل قبولی به کارکردهای اساسی خود نیز، پرداخته‌اند، در عین حال طیفی از فعالیت‌های مشارکتی را نیز، برای دانش‌آموزان تدارک دیده‌اند ولی، اکنون لازم است این شوراهای به سوی حرکت کنند که بتوان در آینده نزدیک، هر چه پیش‌تر از مشارکت‌های دانش‌آموزان استفاده بیش‌تر کرد.
- ۷- بازنگری در فهرست کمیته‌های شورای دانش‌آموزی مدارس راهنمایی، ضروری است به طوری که کمیته سیاسی و اجتماعی، کم‌ترین میزان جذب دانش‌آموز را داشته است، شاید یکی از دلایل آن عدم تناسب سنی دانش‌آموزان دوره راهنمایی با مقتضیات این کمیته بوده است.

16. Jourdan, W.J. (2001) Black high school student's participation in school-sponsored sports activities: Effects on school engagement and achievement. *Journal of Negro Education*. V.68, No.1, pp.719-54.
17. Dobosz, R. & Beaty, L.A. (2002) The relationship between athletic participation and high school student's leadership ability. *Journal of Adolescence*, Vol.34, No.233, pp.215-20.
۱۴. رحیمی، عزیزالله (۱۳۷۲) بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و عوامل آموزشی بر میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های دبیرستان‌های شیراز، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
۱۵. سرایی، حسن (۱۳۷۲) مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق، تهران، سمت.